

MAGYAR ÉS SVÉD MŰVÉSZKAPCSOLATOK A 70-ES ÉVEKBEN PAÁL LÁSZLÓ ÉS CARL HILL

ÍRTA: A. ANDERBERG, EGYET. M. TANÁR

I.

A címben említett két névnek egybe-fűzése honfitársaim előtt is meglepetés, mennyivel inkább tetszhetik különösképpen a magyar közönség előtt, hogy az utóbbi évtizedekben annyira megbecsült magyar festőművészek, Paál Lászlónak a nevét kapcsolatban látják a 70-es évek svéd festészetének egyik kiváló képviselőjével. Sajnos, meg kell mondanom, hogy Paál László neve éppen olyan ismeretlen Svédországban mint Hillé Magyarországon. Az utóbbi illetőleg magyarízatalul hozom fel, hogy Hill neve eddig egyetlen európai művészet-történetben sem fordult elő, míg ellenben a svédek alig menthetem, mert Paál Lászlót rendszeren együtt szokták emlegetni Munkácsyval, az egyetlen igazán ismert magyar mesterral Svédországban, aki népszerű minden körben és akinek neve még ma is a kontinensen elért bámulatos művészi sikerekkel van egybekapcsolva. Természetesen azonban, hogy az alakokat festő Munkácsy már kezdettől fogva fölébe kerekedett a tájképeket festő Paál Lászlónak. Ugyanez a helyzet Svédországban is, ahol Ernst Josephson nem mindig igazságosan emelkedett hírből Hill fölé. Rendszeren úgy van, hogy az emberek, de még maguk a tudósok is a művészetben nagyobb érdeklődéssel fordulnak az ember, mint a természet felé. És mégis! Nem éppen olyan nehéz igazságot szolgáltatni úgy az alak mint a tájképfestészetnek. Mind a kettőnek megvan a maga jogosultsága és a művészetben a tárgy tulajdonképpen nem játszik olyan fontos szerepet. A fő a művészi képesség és a művészi felfogás. Ha mind ez a két tulajdonság megvan, akkor az eredmény igazi művészet lesz és a tájképfestő épp

oly mértékben tolmácsolója a lelkihangulatoknak, mint az alakfestő. Hogy megvilágítsa a szemlélő hangulatát egy táj előtt, hogy meggyőző és természetes képpé gyűljtsse az ezerfélekép változó benyomásokat, ez oly cél, melyért érdemes küzdeni és amely megérdemli, hogy a győztes elismertessék. Mikor ez a felfogás mélyebb gyökeret vert a műértő közönségnél, jött el az ideje, hogy Paálnak drámai tájképalakításait igazán általánosan megbecsüljék. Hogy ez utóbbi festészetének megbecsülése mindinkább fokozódik, azt abból is következtethetem, hogy Paál életrajzának írója, a Svédországban is ismert és nagyrabecsült igazgatója a budapesti Ernst-Múzeumnak, dr. Lázár Béla e művének immár második kiadását készíti elő. Egy svéd művészet-történeli író előtt Paál László művészetének fokozódó megbecsülése nagyon örvendetes és igazán érdemes vállalkozás lenne, ha egyszer *Paál László és néhány más magyar festőművész műveit a 70-es évekből összegyűjtjük egy vándorkiállítás keretébe*, mely bizonyosan Svédországban is méltó elismerést és érdeklődést keltene. Azt hiszem, hogy nemcsak mi svédek, de az európai műértő közönség is arra törekszik, hogy — sajnos — alapjában véve nagyon is ködös fogalmainkat Magyarország nyomós jelentőségéről a múlt század művészet-történetében alapos revízió alá vegye.

II.

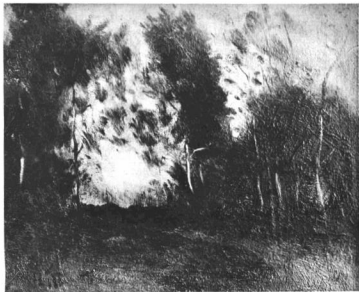
Ki is volt hát Hill, ez az oly kevésbé ismert művész, aki alkalmat szolgáltatott az előbbi általános reflexiókra? Hill 1849-ben született Lund egyetemi városban, mint fia egy éppoly tudós mint különösképpen matematikai professzornak. Középfiskolai tanul-

HILL, CARL: TÁJKÉP. 1875

mányainak elvégzése után 1870-ben, legyőzve atyjának heves ellentállását, sikerült neki Stockholmba utaznia, hogy ott a Kir. Művészeti Akadémián egyedül a festészettel foglalkozzék. Itt maradt 1873 tavaszáig. A tanítás bizony annak idején nagyon kezdetleges volt és Hill különben sem érezte jól magát új környezetében. Heves, ingerlékeny természet volt, aki könnyen konfliktusba keveredett úgy tanáraival mint társaival. Minden vágya Páris felé vonta. Hílte, hogy ott művész lehet belőle. Oda is érkezett 1875 őszén és ott tartózkodása, leszámítva az 1875 nyarán történt kisebb megszakítást, egészen 1881-ig tartott. Ez idő alatt azonban Hill három évig idegbeteg volt s mint ilyen a passyí Maison de Santé-ben ápolták. Véletlen szerencsétlenség — egy atelierrablak zuhant a fejére — siettetta a betegség kitörését. Végül elhagyhatta Franciaországot és visszatérve szülővárosába, állandóan ott tartózkodott 1911. évben bekövetkezett haláláig.

Ez alatt a harminc év alatt úgyszólván teljesen ismeretlen volt a családi és baráti körön kívül. Elhunytakor már kilenc éve, hogy Lundban tartózkodtam, anélkül azonban, hogy nevét emlegetni hallottam volna. Midőn április havában nővére magához hívott, hogy tekintsem meg hátrahagyott festményeit, életem egyik legnagyobb meglepetését értem meg. Becsomagolva, vagy a régi otthon padlásán felhalmozva találtam azt a körülbelül 100 vásznat, melyeket Hill Párisból magával hozott és amelyek a 70-es évek svéd művészetének, illetőleg tájképfestészetének a legértékesebb alkotásai közé tartoznak. A hiba a mesteré volt, aki megtiltotta, hogy hozzányúljanak tulajdonához és akarata oly erős volt, hogy ezt a kívánságát mindenki tiszteletben tartotta. A halála után rendezett kollektív kiállításon egyik legkiválóbb svéd mester ismerte el Hill művészetét és rövid idő alatt műveit a nyilvános, mint a magángyűjtemények is egyaránt keresték. A királyi

HILL, CARL : TÁJKÉP

HILL, CARL : TÁJKÉP

festő, Eugén herceg őszinte bámulója Hill művészetének és gyűjteményében számos kiváló Hill-tájkép található.

Még 1911. évben fogtam az anyaggyűjtéshez hozzá, hogy monografát írassak Hill művészetének első periódusáról. Össze- gyűjtöttem levelezését és munkáközben új ismeretlen művei kerültek napfényre. Kifejlődésének konturjai lassanként határozottabbakká lettek. Észre lehetett venni, hogy Hill Párisba érkeztek Corot befolyása alá került és műveinek egy része határozottan és világosan magán viseli ennek a csodálatnak a szerencsés eredményét.

Hill lelkülete fiatalosan túlzó volt, Corot-n kívül senkit nem akart igazi mesternek elismerni, de nagyon dicsérte Diazt, Duprét, Decamps-ot és néha Daubigny-t, aki különben szomszédja volt fent Notre Dame de Lorette-n. Még Raffaell egy hét alatt elkészült, addig soha nem szünt meg csodálni a primitív olaszokat és Velasquez. Első párisi tartózkodása idején pillangóhoz hasonlította önmagát, mely egyik virágról a másikra röpül.

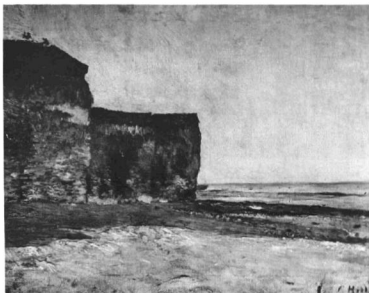
A benyomások szinte legyőzték és érezte, bármennyire is hízelgő volt nem kis hiúságára, hogy föltétlenül szüksége van vezetőre. Azonban ennek olyan művésznek kell lennie, akinek fenségét teljesen elismeri. Az akkor számos párisi svéd művész közül egy sem akadt, aki megütötte volna ezt a mértéket, még a híres Wahlberg sem, aki pedig Hill-t néha keereszkedő érdeklődésével tisztelte meg. Mint jó barát és pajtás földije L. von Gegerfelt foglalja el az első helyet és valószínűleg ennek az akkor már nagyon felkapott svéd festőnek köszönhető, hogy Barbizonban összehozta Hillt az ottlakó magyar művészekkel, valamint Liebermannnal.

Hill embere azonban Paál László lett, bár Liebermannal való összeköttetését továbbra is fentartotta. Ez utóbbi néhány évvel ezelőti érdekes dolgokat beszélt el nekem erről a nagy időről, különösen sokat időzve a két barátnál, Hillnél és Paál Lászlónál. Paál erős befolyását Munkácsy tájkép-

festészetére különösen kiemelte és világosan kitént Liebermann szavaiból, hogy a kettő, Paál és Munkácsy közül, az előbbit tartja igazi geninek. Hill művészetében is 1874-től kezdve erős haladás vehető észre. Egy- más mellett álltak Barbizon környékén és versenyeztek egymással. Együtt éltek át tavasszal a Szalonkiállítások izgalmait. Hill nem szívesen fogadott el senkitől tanácsot, de Paál szabadon kritizálhatta. Azt írta a többek között haza, hogy Paál az egyetlen, aki előtti szegyenkezés nélkül meghajtja magát. A lelki rokonszenv ügylátszik szinte egyszerre támadt fel. Hogy azonban a köztük lévő viszony mindig zavartalan volt, azt alig lehet elhinni. Olykor felbosszankodik Hill Paál állítólagos önszeretete fölött, de a békepipát mindig hamarosan elszívták. Hill leveleiben nem fordul elő oly gyakran Paál neve és akkor is csak úgy mellékesen. Ügylátszik nehezebb esett Hillnek, hogy alávesse magát valakinek és talán még nehezebb volt ezt elismerni. Az év nagyobb ünnepeit rendszeren együtt töltötték. 1876 karácsonyán Gegerfelt otthonának voltak vendégei. De más svéd festő is jó emlékekben őrizte meg Paál Lászlót és mindig vannak, akik visszaemlékeznek rá a düsseldorfi időkből.

III.

Nem akarom azt állítani, hogy a Paál Lászlóval való találkozás és a vele való rövid együttműködés tette Hillt igazi művésszé. De egészen biztos, hogy Paál segítette őt jó darabon előre ezen az úton. Hill már korán érezte, hogy a sors rövid munkaidőt szánt neki, és mint ílhégő versenyző sietett minden erejét megfeszíteni, hogy festhessen. Paál az ő tapasztalatával és jó tanácsaival talán egész esztendő nyereséget jelentett a kereső Hill számára és ezt éppen nem lehet kevés időnek tekinteni akkor, amikor egy 28-ik életévben befejezett művészi pályáról van szó. Paál volt az, aki azt tanácsolta Hillnek, hogy 1876 nyarat az angol csatorna partján töltsé és ez a tartózkodás aml svéd művészetünk néhány legszebb termékét eredményezte.

HILL, CARL: TENGERPART

Hill Munkácsyt is barátai közé számította. Munkácsy olykor-olykor feljött Hill műtermébe és ő mindig készségesen hallgatott Munkácsy ítéletére. Föltehető, hogy az a magyar festőkolónia, mely a 70-es években Párisban tartózkodott, éppen több más svéd művészre is hatással volt. Talán alkalmam lesz máskor ezt az érdekes kérdést behatóbban tanulmányozni.

IV.

Rövid cikk keretében, olyan füzetben, mely még több cikket is tartalmaz a svéd művészi viszonyokról, igazán nincsen helye, hogy mélyebben analizáljam Hill produkcióját, mely Paál László befolyása alatt állt.

A cikkemhez mellékelte illusztrációk önmagukban is beszélnek. A mondottakhoz csak őszinte meleg üdvözlötet óhajtok küldeni abba az országba, mely Paál Lászlót adta. Ha őt hazájában, mint a 70-es évek magyar tájképfestészetének legnagyobb genijét tisztelik, úgy szakasztott ez az eset Hill helyzetét tekintve, a svéd művészeti történetben. A tanítvány dicsőséget szerzett a mesterének. Mind a ketten korán törtek keleté, mielőtt művészetük teljes virágzásba mehetett volna. Tragikus mindkettőjük életének epilógusa, de műveik az örökkévaló szépség nyelvén szólnak hozzánk, mely nem ismer idő- és térbeli távolságot.

TÖRNÅ, OSCAR (1842–1894): A LOING FOLYÓ MELLETT
Nemzeti Múzeum, Stockholm

WILHELMSON, CARL: REGGELI. (1898.) Olajfestmény
Thorsten Laurin ár tulajdonsa, Stockholm